ENCICLOPEDIE

EGIPTUL ANTIC

9

MISTERELE UNEI MARI CIVILIZAŢII

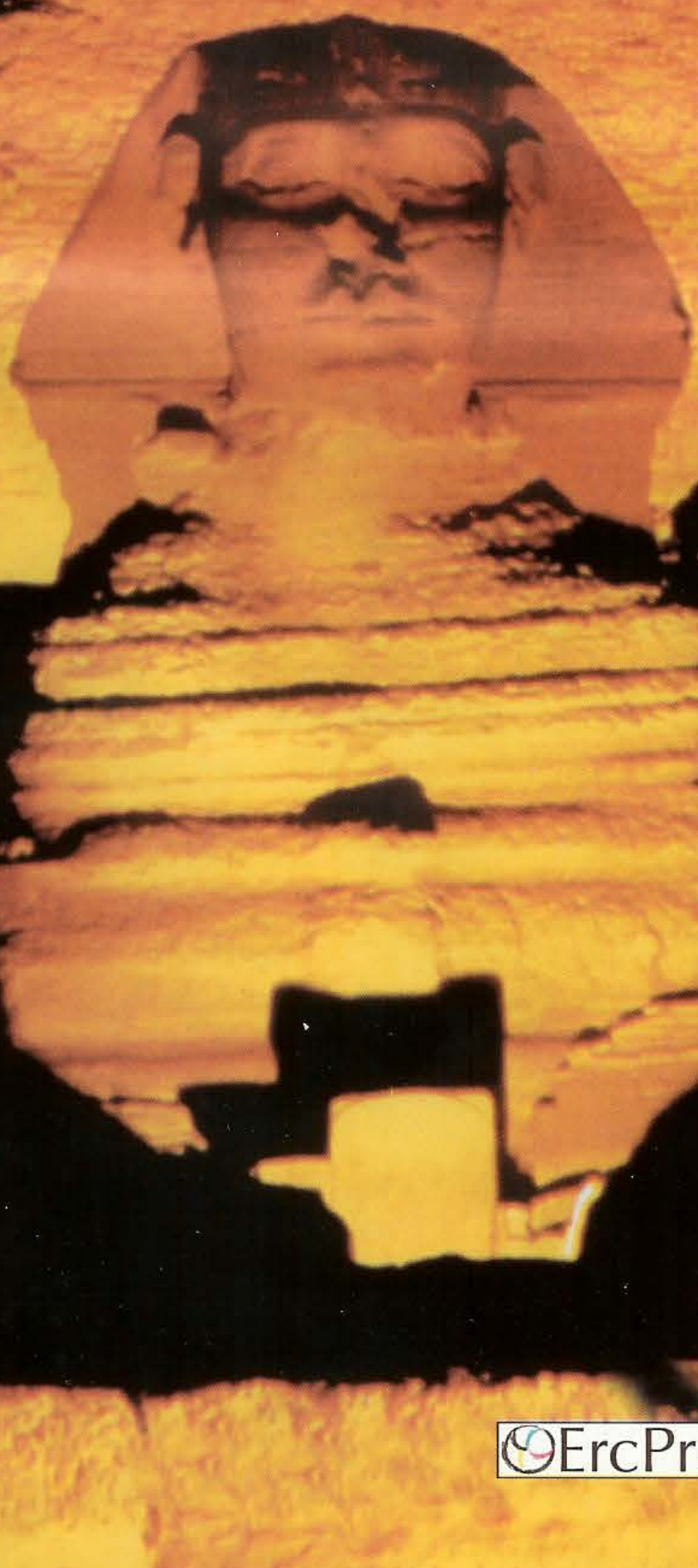

ErcPress

6 DEIR el-BERSHA

Situl arheologic, ce a împrumutat numele satului din apropiere, se află pe malul estic al Nilului, într-o vale cunoscută sub denumirea Uadi el-Nakhla și care, pe lângă faptul de a fi servit drept carieră de calcar în perioada antichității, adăpostește și o necropolă rupestră. Deși găsim aici morminte având o vechime considerabilă, cele mai importante datează din timpul Dinastiei a XII-a. Dintre acestea, merită menționate mormintele aparținând conducătorilor regionali (nomarhi) din perioada celei de-a XII-a nome a Egiptului de Sus (Noma Iepurelui). Monumentul cel mai impozant a fost construit la ordinul lui Djehuty-hetep, guvernator în timpul domniilor lui Amenemhat al II-lea, Sesostri al II-lea și Sesostri al III-lea (1932-1842). Mormântul său cuprinde o capelă, precedată de un portic susținut de două coloane având capitelul în formă de papirus, și în al cărei perete din spate se deschide o nișă. Ornamentația interioară constă din picturi și basoreliefuri, printre care faimoasa scenă înfățișând transportul unei statui gigantice din cariera de la Hatnub. Cercetarea sitului s-a făcut prin săpăturile efectuate de către arheologii Percy E. Newberry (între anii 1891-1893) și George A. Reisner, născut în 1915.

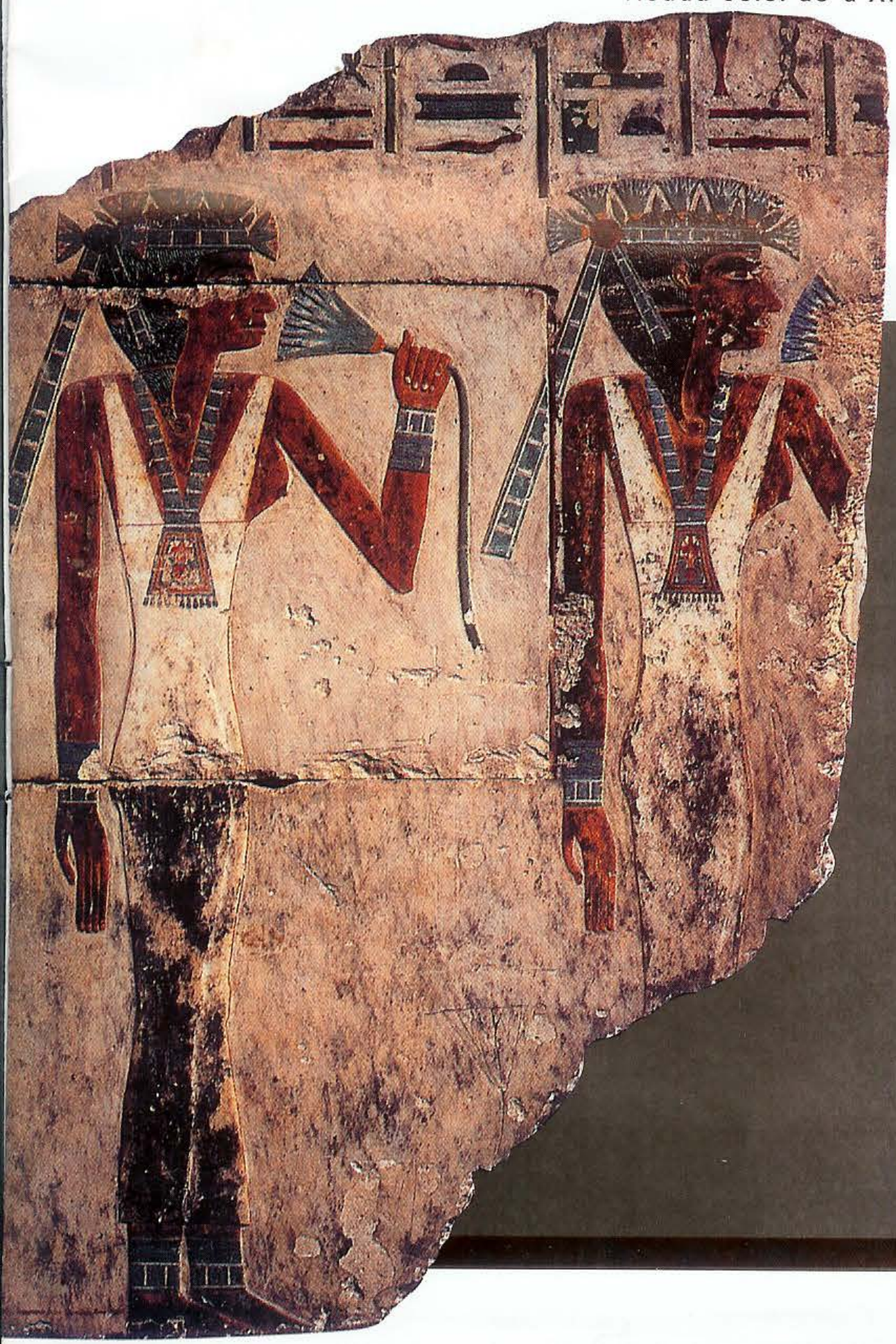

La stânga, un basorelief în calcar pictat, înfățișându-le pe fiicele nomarhului Djehuty-hetep al II-lea. Dedesubt, un detaliu de pe sarcofagul generalului Sepi, ilustrând miticul drum în spirală – simbol al zeului-șarpe Mehen, pe care defunctul trebuia să îl parcurgă pentru a ajunge în regatul solar al lui Ra. Ambele piese sunt conservate la Muzeul din Cairo.

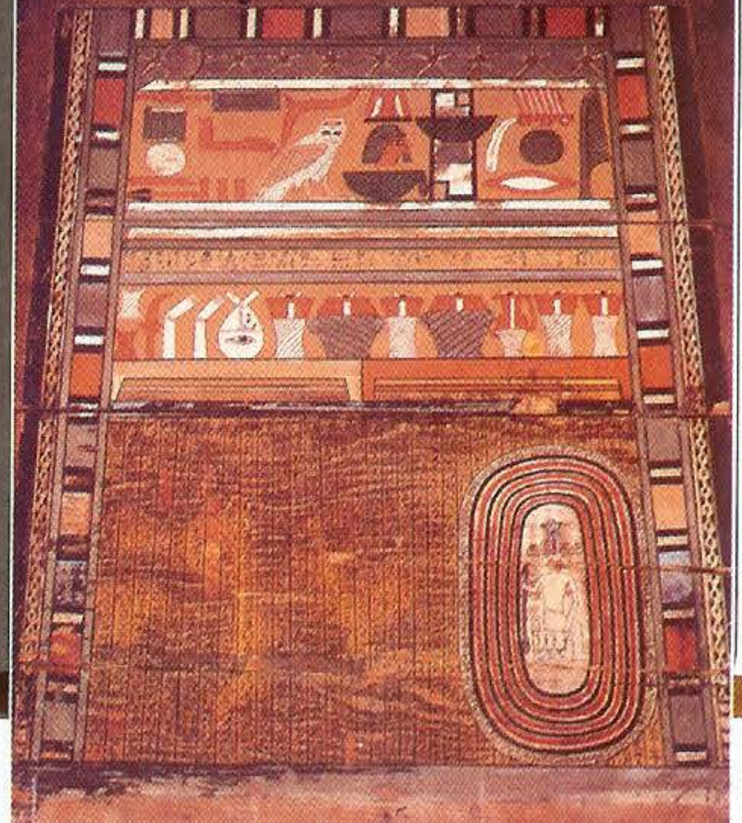

7 MEIR

La aproximativ șapte kilometri spre vest de el-Qusiya, pe malul apusean al Nilului, se află satul Meir, iar nu departe de acesta, spre marginea vestică a podișului deșertic, se întinde necropola omonimă. Cele mai importante morminte descoperite aici aparțin guvernatorilor celei de-a XIV-a nome a Egiptului de Sus, din perioada cuprinsă între Dinastiile a VI-a și a XII-a. Dintre acestea, o semnificație aparte prezintă sepulturile lui Ni-ankh-pepi, cunoscut sub apelativul de „Negrul", cancelar al faraonului Pepi I (2289-2255), și cea a lui Senbi, nomarh în timpul domniei lui Amenemhat I (1994-1964), devenită celebră datorită unei scene de vânătoare în deșert. Elementele decorative ce împodobesc pereții catacombelor sunt executate prin tehnica basoreliefului, excepție făcând mormântul lui Uakh-hetep, decorat cu picturi ce redau scene din viața beduinilor și a țăranilor din zonă. Explorarea sitului, care a avut mult de suferit de pe urma săpăturilor clandestine efectuate la începutul secolului al XX-lea, a fost condusă de către Aylward M. Blackman, între anii 1912-1950. Ruinele capitalei antice a nomei Qis (Cusae) sunt încă vizibile la aproximativ opt kilometri est de necropolă.

Deasupra, un hipopotam din faianță provenind din mormântul lui Senbi și conservat la Metropolitan Museum, din New York.

La dreapta, o statuetă din lemn înfățișând un țăran săpând. Aparține trusoului funerar al lui Ni-ankh-pepi, „Negrul".

8 AKHMIM

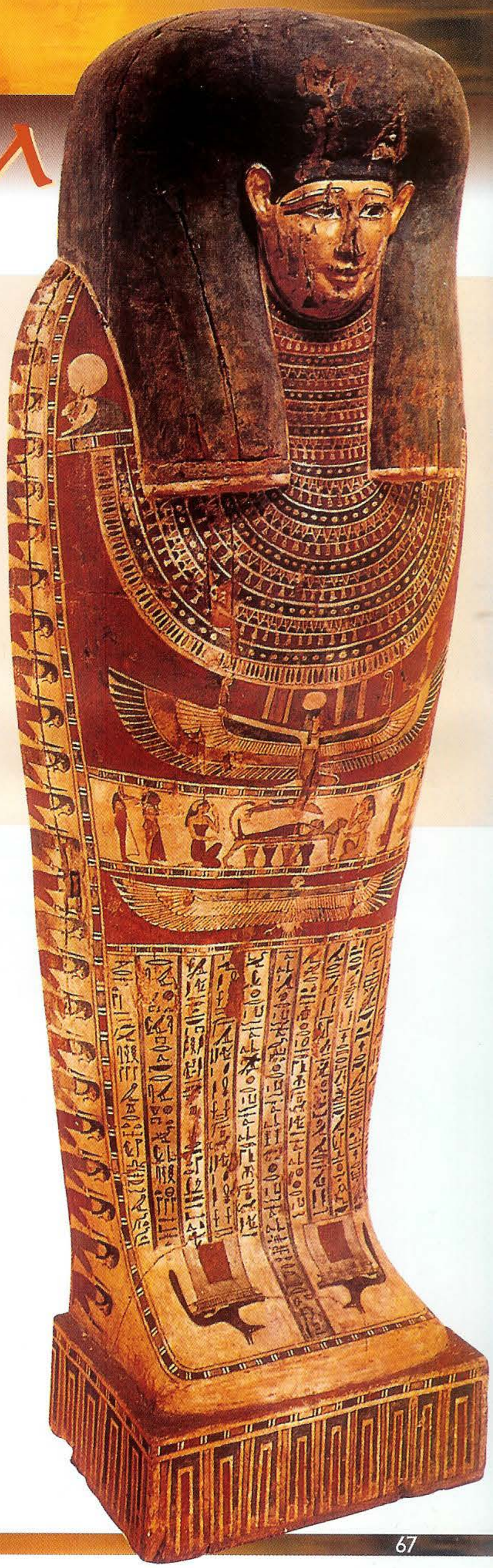

La dreapta, sarcofagul de formă antropoidă din lemn pictat, aparținând preotului Espamai (Dinastia a XXVI-a sau XXVII-a). Pe capacul sarcofagului sunt inscripționate Textele Piramidelor, un corpus de rugăciuni și ritualuri magice, a căror tradiție s-a transmis încă din perioada Regatului Vechi. Este conservat la Berlin.

Numele actual al orașului, situat pe malul estic al Nilului, este un derivat – trecut prin filieră creștină – al vechiului toponim egiptean Khent-Min. Situl era închinat zeului fertilității, Min, pe care grecii l-au asociat lui Pan, astfel încât, în epoca clasică, situl mai era cunoscut sub denumirea de Panopolis. Astăzi nu a mai rămas nimic din oraș și din templul ridicat în cinstea zeului, însă la nord-est de Akhmim, în situl de la el-Salamuni, se pot vedea încă ruinele unei capele rupestre închinată lui Min de către faraonul Thutmosi al III-lea (1479-1425). La Akhmim au văzut lumina zilei regina Ty, soția lui Amenofis al III-lea (1387-1350), și influentul demnitar Ay, care a urcat pe tronul Egiptului la moartea lui Tutankhamon (1323-1319). Drept mărturie a poziției importante de care se bucurau cele două personaje în societatea egipteană, stau decorațiunile din templul zeului Min, realizate la ordinul marelui preot Nakht-min, și în care Ty și Ay sunt înfățișați alături de alte personalități locale. La trei kilometri spre nord se află o altă necropolă, el-Hawawish, care adăpostea morminte din perioada Regatului Vechi și a celui de Mijloc.

Cimitirul a fost prădat la sfârșitul secolului al XIX-lea, iar o mare parte din obiectele ce alcătuiau trusourile funerare și care au fost furate în acei ani, sunt conservate astăzi în colecții egiptene din întreaga lume. Și în localitatea el-Salamuni găsim o necropolă în care majoritatea mormintelor aparțin de data aceasta epocii greco-romane, având tavanele pictate cu cele douăsprezece constelații, reprezentând semnele zodiacale, în poziție circulară. Cele mai importante cercetări arheologice realizate în zonă au fost conduse de către egiptologul Percy E. Newberry, la începutul secolului al XX-lea, și mai recent de Naguib Kanawati.

9 ABIDO

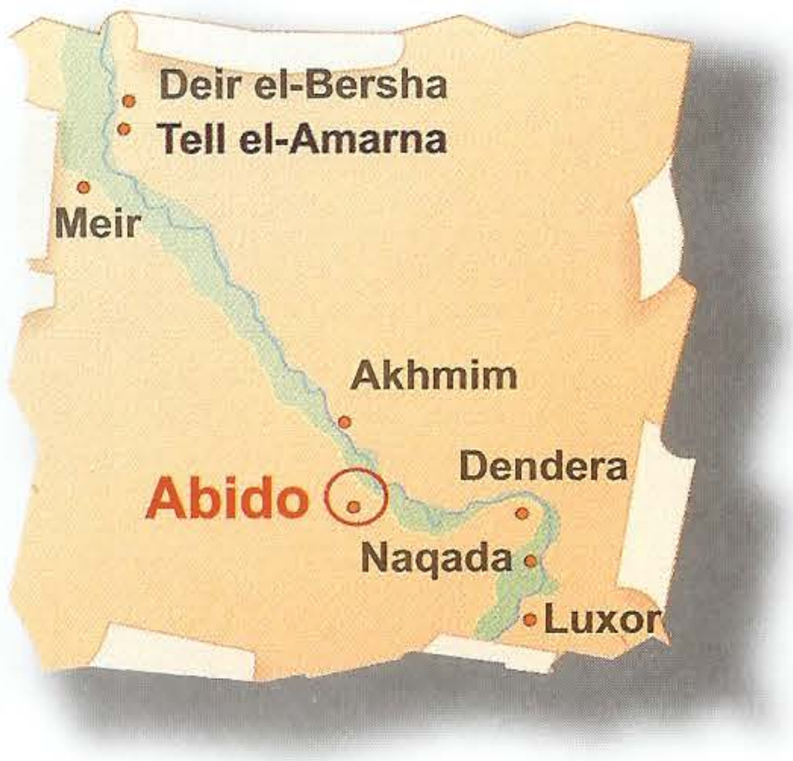

Zona arheologică de la Abido cuprinde siturile Umm el-Qaab, el-Araba el-Madfuna, Shunat el-Zebib, Kom el-Sultan, Beit el-Nasara, Beni Mansur și Tell el-Manshya. Perimetrul prezintă urme de ocupare începând cu epoca predinastică, perioadă cunoscută și sub denumirea de Naqada I (3900-3600), și este transformat în necropolă regală în timpul primelor două dinastii. În aceste epoci îndepărtate ale civilizației egiptene, principala divinitate locală este Khenty-imentyu, un zeu cu aspect de șacal, având un pregnant caracter funerar.

Începând cu Regatul Vechi, asistăm la un proces de creștere a importanței atribuite cultului zeului Osiris, care în scurt timp îl înlocuiește pe cel dedicat lui Khenty-imentyu, ca divinitate principală a necropolelor din Abido. Localitatea devine astfel unul dintre cele mai importante centre religioase din întreg Egiptul. Fiecare egiptean avea îndatorirea de a întreprinde cel puțin un pelerinaj în acest oraș, iar de-a lungul tuturor epocilor din istoria faraonică, numeroși fideli și-au construit aici cenotafe sau și-au marcat vizita prin așa-numitele stele, mici monumente inscripționate.

Arheologul

Henri Frankfort

Născut la Amsterdam, în 1897, și-a început studiile în orașul natal, transferându-se ulterior la Londra, unde și-a continuat pregătirea sub îndrumarea lui William Flienders Petrie. După încheierea acestora, a fost numit director de șantier, calitate în care a condus săpăturile arheologice efectuate de Egypt Exploration Society în localitățile Tell el-Amarna, Armant și Abido. Lui i se datorează scoaterea la iveală a ruinelor templului Osireion din acest ultim sit. Mai târziu a fost numit conducător al misiunii Institutului Oriental din Chicago, desfășurată în Irak. A fost autorul a numeroase publicații, fundamentale, necesare pentru înțelegerea istoriei Egiptului și a Orientului Apropiat.

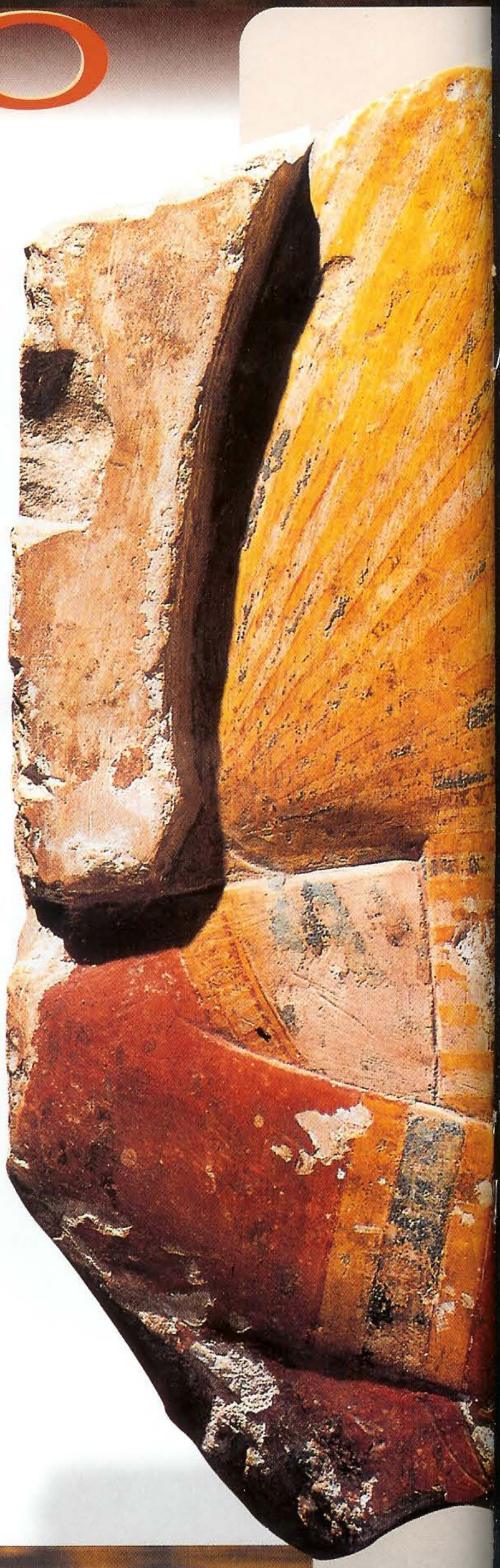

În stânga paginii, un basorelief în care este înfățișat faraonul Ramses al II-lea, provenind din templul său funerar de la Abido.
Deasupra, vedere de ansamblu asupra Osireionului (mormânt închinat zeului Osiris), astăzi acoperit complet de ape.
Dedesubt, un basorelief în care este reprezentat faraonul Seti I, tatăl lui Ramses al II-lea, aducând ofrande zeului Osiris-Atum. Se află în templul lui Seti I.

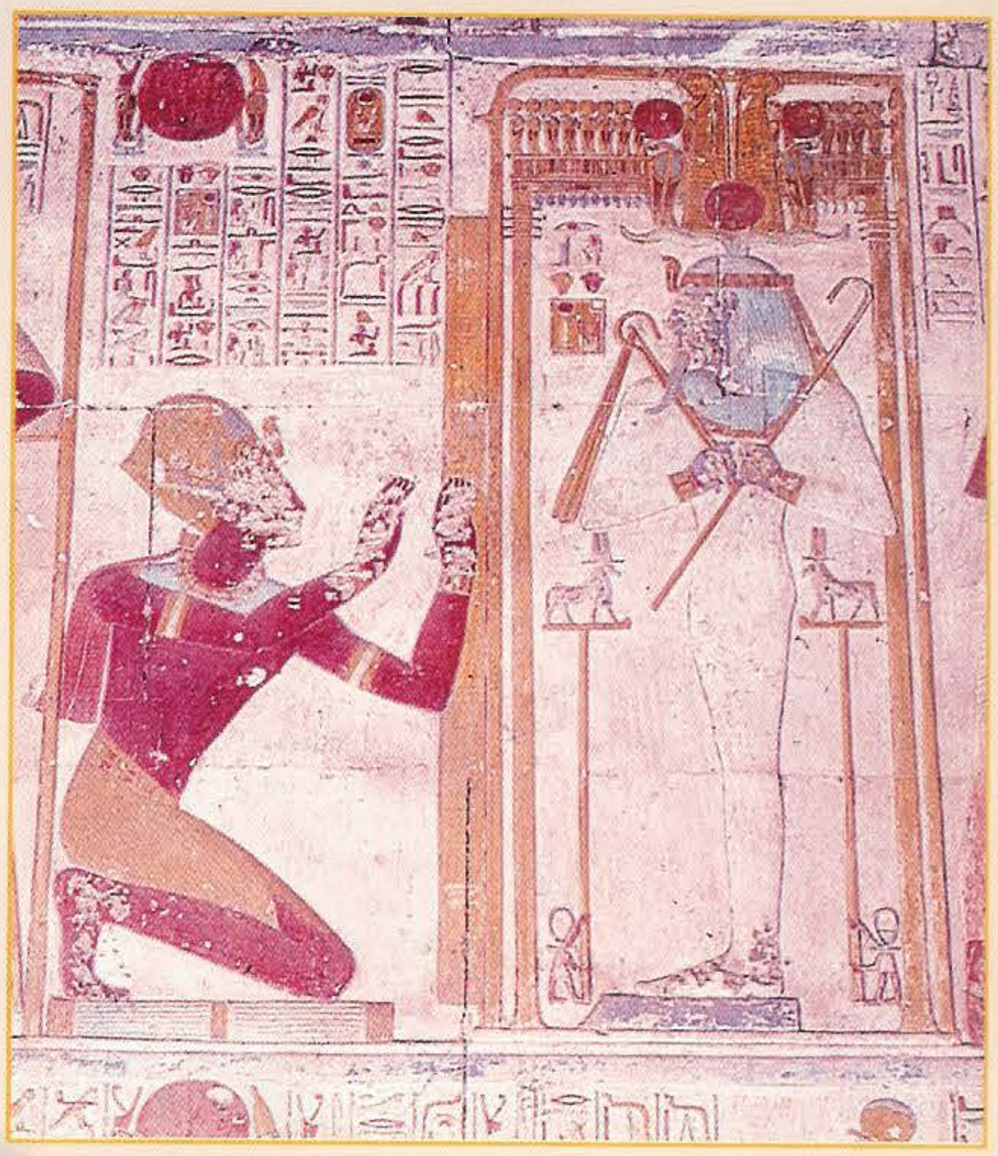

Deasupra, câteva brățări din aur, lapislazuli, turcoaze și ametiste provenind din mormântul regelui Djer. Cea de-a treia, de sus în jos, este alcătuită din mici dreptunghiuri stilizate, reprezentând așa-zisa serekh – mai precis, fațada palatului regal, dominată de zeul-șoim Horus. Muzeul din Cairo.

Astfel de relicve au fost descoperite în număr mare în zona Kom el-Sultan, unde pe vremuri se afla sanctuarul ridicat în cinstea zeului Osiris. Odată cu Regatul de Mijloc, faraonii înșiși au început să urmeze acest obicei, edificând temple în nume propriu, dintre care amintim grandioasele construcții ale lui Seti I (1289-1278) și Ramses al II-lea (1279-1212). Construit în formă de L, templul lui Seti I este compus din două curți interioare, mărginite pe una din laturi de un portic la care se ajungea printr-un culoar de pilaștri, și din care puține vestigii au rezistat uzurii timpului.

Două hipostile fac trecerea spre șapte capele dedicate lui Seti I și principalelor zeități ale Egiptului. Din capela închinată lui Osiris pătrundem într-un lanț de încăperi izolate, rezervate exclusiv practicării cultului triadei divine Osiris, Isis și Horus. Pe unul din pereții coridorului, ce taie aripa meridională și face legătura între culoarul central și depozitele de materiale, este inscripționată o listă cu numele suveranilor care ar fi domnit înaintea lui Seti I (redat în semn de cinstire alături de fiul său, Ramses al II-lea), începând cu miticul fondator al regatului egiptean unit, Meni. În această listă nu figurează însă numele lui Hatshepsut,

Necropolele regale

Importanța necropolelor regale de la Abido a crescut fără doar și poate datorită faptului că acest sit a fost ales drept loc de odihnă veșnică de către faraonii originari din Thinis (oraș ce se presupune că s-ar fi aflat la mică distanță de Abido, dar a cărui locație este încă incertă). Primul arheolog care a excavat necropolele regale din epoca protodinastică a fost Emile Amélineau (1895-1896). În anii 1900-1901, William Flinders Petrie, fiind de părere că cercetările arheologice întreprinse de francez au avut efecte dezastruoase, a reluat explorarea sitului cu rezultate considerabil mai bune. În mormintele faraonilor au fost găsite numeroase vestigii, printre care stele de piatră având inscripționate numele monarhilor, sigilii și urmele lăsate de acestea în materiale precum argila, vase prețioase din piatră și plăcuțe de fildeș conținând cele mai vechi atestări ale scrierii hieroglifice. Mormintele regale aparținând Dinastiei I erau alcătuite invariabil dintr-o amplă încăpere centrală, săpată în nisipul deșertului și având pereți de cărămidă nearsă, în jurul căreia se găseau numeroase morminte secundare în care se presupune că erau înmormântați unii curteni și concubinele, uciși pentru a-l urma pe suveranul defunct în lumea de dincolo. În această necropolă au fost înhumați și regii Peribsen și Khasekhemuy din cea de-a II-a Dinastie (prima jumătate a secolului al XXVII-lea î.Hr.), ale căror morminte sunt alcătuite însă dintr-o serie de încăperi dispuse în jurul unei săli centrale, probabil camera mortuară. În imediata vecinătate a sepulturilor acestor doi faraoni se aflau două împrejmuiri din cărămidă nearsă ale căror ruine se înalță și astăzi în localitatea Shunat el-Zebib. Săpături recente efectuate de arheologii americani au scos la iveală ambarcațiuni din lemn zidite în interiorul unor puțuri din cărămidă nearsă, de-a lungul unuia din zidurile ce înconjoară mormântul lui Khasekhemuy.

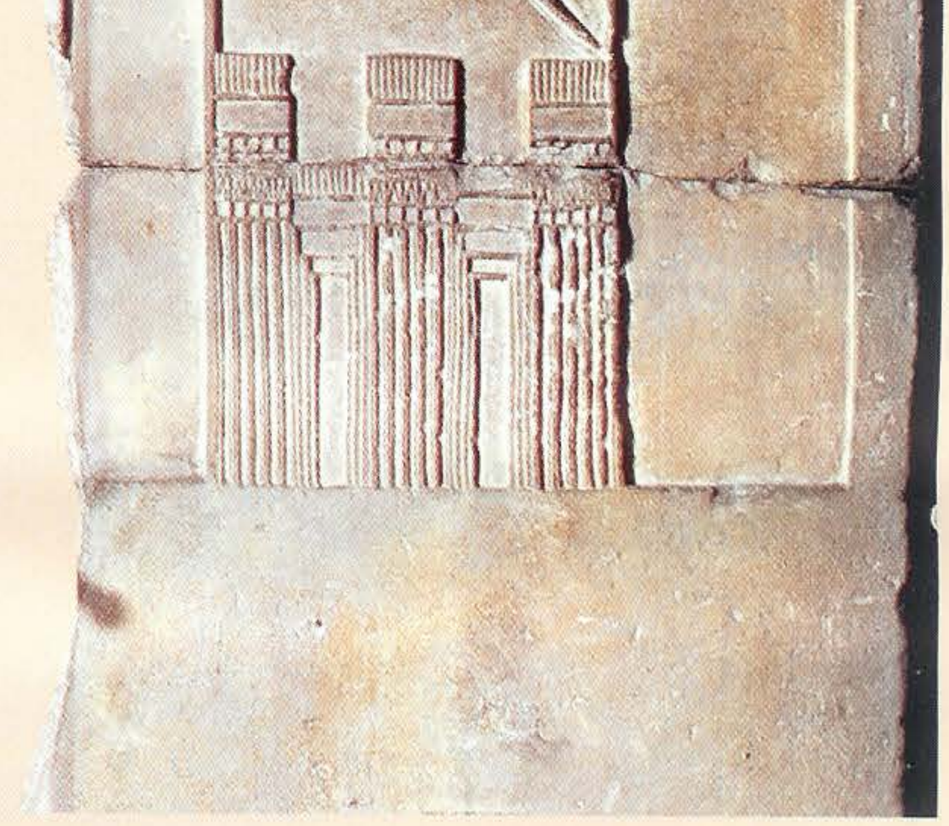

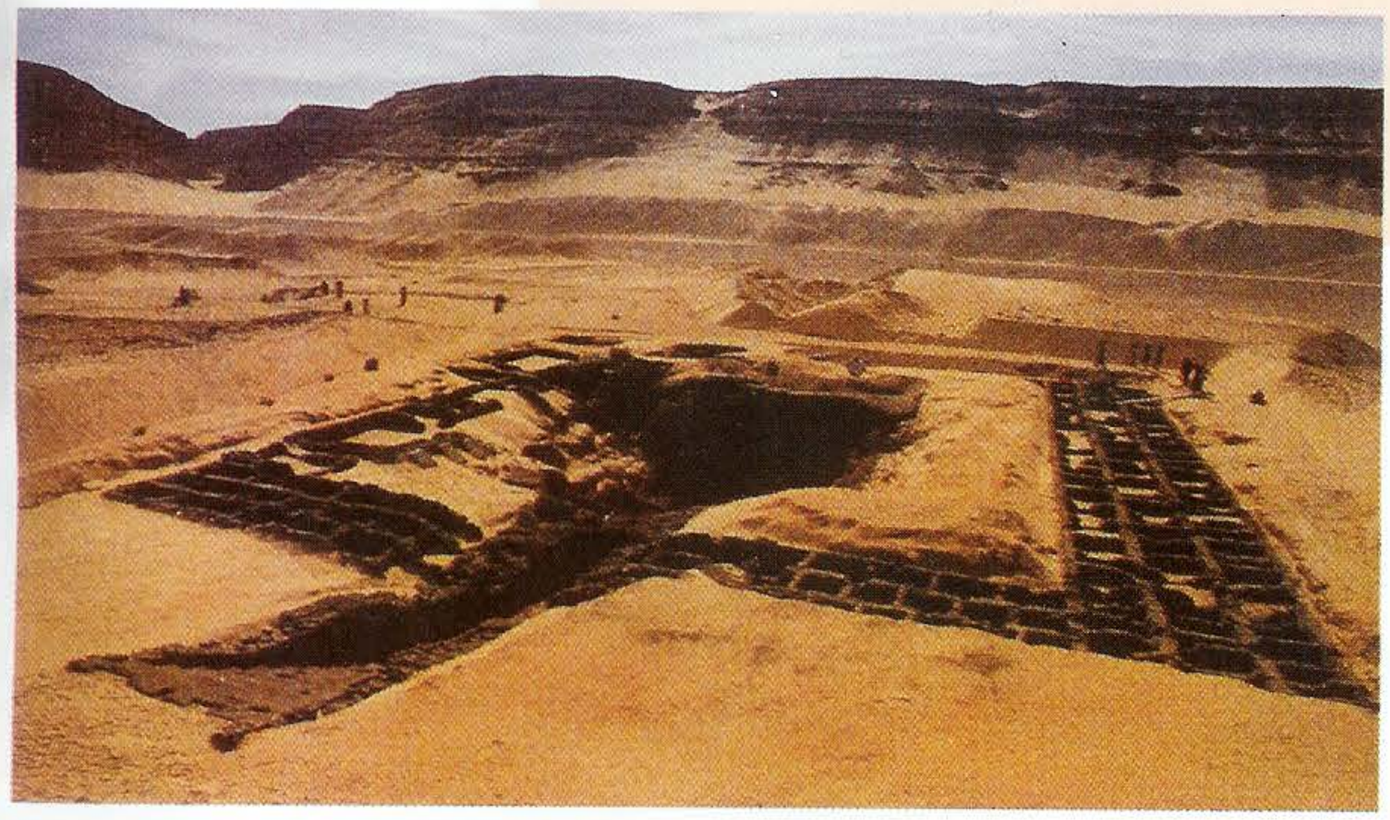

Deasupra, o stelă din calcar cu numele regelui Djer, cunoscut și sub apelativul de „Șarpele"; ca de obicei, numele suveranului este inscripționat în interiorul serekh-ului. Muzeul Luvru.
La stânga, rămășițele unui mormânt regal de la Abido. În urma îndepărtării pământului care îl acoperea, se pot observa cu precizie camera mortuară centrală și mormintele secundare care îl înconjoară.

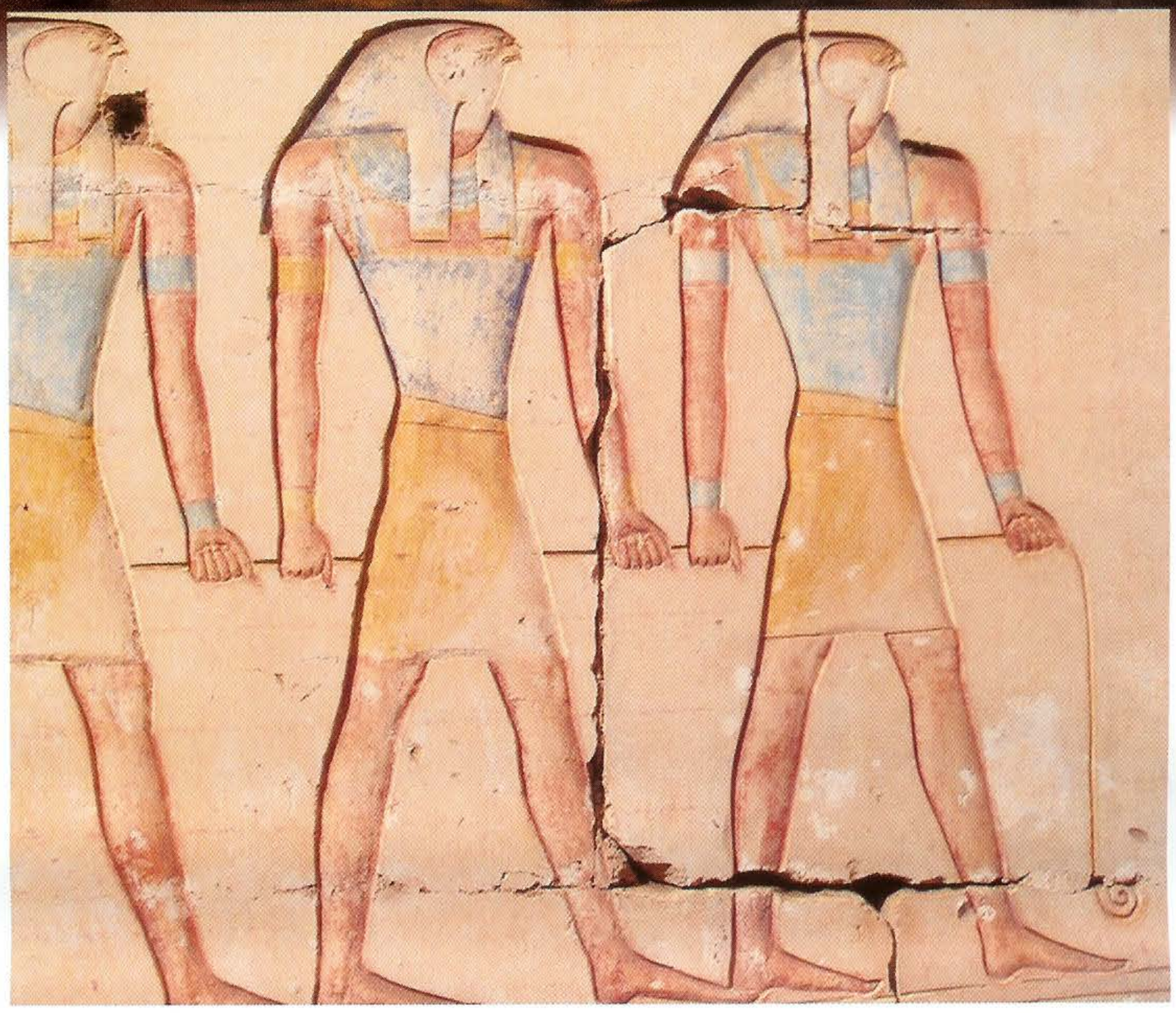

Akhenaton și a succesorilor celui din urmă, declarați uzurpatori la numai câțiva ani de la moarte. În spatele templului se află Osireionul, cenotaful zeului Osiris, construit din blocuri imense de granit între domniile lui Seti I și Merenptah (1212-1202).

Accesul la edificiu – care pe vremuri se afla în întregime sub nivelul solului – se făcea printr-un coridor lung din care, traversând două încăperi, se intra într-o sală având în centru o structură de granit înconjurată de un șanț plin cu apă. Structura circulară reprezenta insula Deltei unde, conform legendei, Isis ar fi îngropat corpul soțului său, Osiris. Dincolo de această încăpere vastă se găsea o sală în formă de sarcofag, cu un tavan astronomic, considerată a fi camera mortuară a zeului. La nord-vest de templul lui Seti I, Ramses al II-lea a dispus construirea unui templu propriu, al cărui plan amintește de arhitectura monumentului funerar de la Luxor, de pe malul vestic al Nilului, pe care faraonul avea să-l ridice nu peste mult timp.

Deasupra, un basorelief ce provine din templul funerar al lui Ramses al II-lea stă mărturie pentru gradul excelent de conservare a culorilor. La stânga, statueta din fildeș a lui Kheops, înaltă de doar șapte centimetri, conservată în prezent la Muzeul Egiptean din Cairo.

Kheops

Singura reprezentare ce se poate atribui cu certitudine lui Kheops (2551-2528), faraonul care a dispus construirea Marii Piramide, este o statuetă din fildeș de aproximativ șapte centimetri. A fost descoperită de William Flinders Petrie în timpul săpăturilor conduse de el la Abido, în perimetrul pe care se afla templul închinat zeului morților, Osiris. Sanctuarul, ridicat în perioada protodinastică, fusese destinat inițial zeului-șacal Khenty-imentyu care, în epocile succesive, avea să fie asimilat lui Osiris. Când statueta din fildeș ce îl înfățișa pe Kheops a fost scoasă la lumină, acesteia îi lipsea tocmai capul. Petrie și-a dat însă seama că ruptura era recentă și cel mai probabil fusese provocată de unul din muncitorii săi. Conștient de însemnătatea descoperirii, a pus să fie examinat tot detritul excavat în ziua respectivă până când, după aproximativ trei săptămâni de căutări zadarnice, a reușit să recupereze capul lipsă.

EGIPTUL ANTIC

MISTERELE UNEI MARI CIVILIZAȚII

ROMÂNIA

ERC PRESS
PIAȚA PRESEI LIBERE NR. 1, SECTOR 1, BUCUREȘTI
TELEFON/FAX: 021.318.70.27; 021.318.70.28

Preț: 14,90 lei

ISSN: 1843-1631

5 948363 020097